E- Global Congress
Hosted online from Dubai, U. A. E., E - Conference.
Date: 30th December 2025
Website: https://eglobalcongress.com/index.php/egc
ISSN (E): 2836-3612

YUQORI SINF O‘QUVCHILARI YOZMA NUTQIDAGI KOLLOKATSION XATOLAR VA ULARNI KORPUS MA’LUMOTLARI ASOSIDA BARTARAF ETISH

Bahronov Nodirbek Aliyevich
Buxoro davlat universiteti Fakultetlararo
chet tillari kafedrasi mustaqil izlanuvchisi
e-mail: bahronovnodirbek@gmail.com

Annotatsiya
Maqolada umumta’lim maktablarining 8–9-sinf o‘quvchilari ingliz tilidagi yozma ishlarida uchraydigan kollokatsion xatolar tahlil qilinadi. Xatolar fe’l + ot, sifat + ot hamda grammatik kollokatsiyalar bo‘yicha tasniflanib, ularning ona tili ta’siri, sinonimlarni almashtirish va fe’l tanlovidagi chalkashlik bilan bog‘liq sabablari ko‘rsatiladi. Xatolarni SkELL va COCA korpuslari yordamida o‘quvchining o‘zi aniqlab, tuzatishiga asoslangan to‘rt bosqichli tartib taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: kollokatsion xato, yozma nutq, ona tili ta’siri, korpus, SkELL, COCA, xatolar tahlili, 8–9-sinf.

КОЛЛОКАЦИОННЫЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ И ИХ УСТРАНЕНИЕ НА ОСНОВЕ ДАННЫХ КОРПУСА

Бахронов Нодирбек Алиевич
Независимый соискатель кафедры межфакультетских иностранных языков Бухарского государственного университета

Аннотация
В статье анализируются коллокационные ошибки, встречающиеся в письменных работах учащихся 8–9 классов общеобразовательных школ на английском языке. Ошибки классифицированы по типам «глагол + существительное», «прилагательное + существительное» и грамматические коллокации; показаны их причины, связанные с влиянием родного языка, заменой синонимов и смешением глаголов.

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference

Предложен четырёхэтапный порядок, при котором учащийся сам выявляет и исправляет ошибки с помощью корпусов SkELL и COCA.

Ключевые слова: коллокационная ошибка, письменная речь, влияние родного языка, корпус, SkELL, COCA, анализ ошибок, 8–9 классы.

COLLOCATIONAL ERRORS IN THE WRITING OF UPPER-GRADE STUDENTS AND THEIR CORRECTION ON THE BASIS OF CORPUS DATA

Bahronov Nodirbek Aliyevich
Independent researcher, Department of Interfaculty
Foreign Languages, Bukhara State University
e-mail: bahronovnodirbek@gmail.com

Abstract
The article analyses collocational errors found in the English writing of grade 8–9 students of general secondary schools. The errors are classified into verb + noun, adjective + noun and grammatical collocations, and their causes – first-language transfer, synonym substitution and confusion of delexical verbs – are shown. A four-step procedure is proposed in which students identify and correct their own errors with the help of the SkELL and COCA corpora.

Keywords: collocational error, writing, L1 transfer, corpus, SkELL, COCA, error analysis, grades 8–9.

KIRISH

Chet tilida yozilgan matnning sifati faqat grammatik to‘g‘rilik bilan emas, balki so‘zlarning bir-biri bilan tabiiy birikishi bilan ham belgilanadi. Grammatik jihatdan benuqson, ammo I did a big mistake yoki There was a strong rain yesterday kabi gaplardan iborat matn o‘quvchining til darajasi pastligidan darak beradi. B. Laufer va T. Waldman o‘quvchilar korpusini tahlil qilib, hatto yuqori darajadagi o‘quvchilar ham fe’l + ot kollokatsiyalarini til egalariga qaraganda ancha kam va ko‘p xato bilan qo‘llashini aniqlagan [7].

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference

ISSN (E): 2836-3612

Umumta'lim maktablarining 8–9-sinflarida o'quvchilar insho, xat, kichik hikoya va sharh kabi yozma ish turlarini bajara boshlaydi. Aynan shu bosqichda kollokatsion xatolar ko'zga yaqqol tashlanadi. Maqolaning maqsadi yuqori sinf o'quvchilari yozma nutqidagi kollokatsion xatolarni tasniflash va ularni korpus ma'lumotlari asosida bartaraf etish yo'llarini ko'rsatishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Xatolar tahlili (error analysis) chet tili metodikasida uzoq tarixga ega bo'lsa-da, kollokatsion xatolarni alohida o'rganish o'quvchilar korpuslarining paydo bo'lishi bilan kuchaydi. N. Nesselhauf nemis tilida so'zlashuvchi o'quvchilar yozma ishlarida fe'l + ot birikmalarining qariyb uchdan bir qismida xato borligini va bu xatolarning katta qismi ona tili ta'sirida yuzaga kelganini ko'rsatgan [8]. P. Durrant va N. Schmitt esa o'quvchilar ko'proq yuqori chastotali, ammo «xavfsiz» birikmalardan foydalanib, kuchli bog'langan kollokatsiyalardan qochishini qayd etadi [4].

Korpusni xatolarni tuzatish vositasi sifatida qo'llash g'oyasi T. Johns ilgari surgan korpus ma'lumotlariga asoslangan ta'lim (data-driven learning) bilan bog'liq [6]. A. Boulton va T. Cobb o'tkazgan meta-tahlil korpusdan foydalanish lug'at va yozma nutqni rivojlantirishda sezilarli samara berishini tasdiqlagan [2].

Tadqiqot materiali sifatida Buxoro viloyati umumta'lim maktablarining 8–9-sinf o'quvchilari tajriba-sinov ishlarining aniqlovchi bosqichida bajargan ta yozma ish tahlil qilindi. Har bir ishdagi kollokatsiyalar ajratib olinib, ularning to'g'riligi SkELL va COCA korpuslari hamda kollokatsiya lug'ati va qo'llanmasi yordamida tekshirildi [1; 3; 5; 9].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tahlil natijasida aniqlangan kollokatsion xatolarning eng tipik namunalari 1-jadvalda keltirilgan.

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference

ISSN (E): 2836-3612

1-jadval. 8–9-sinf o‘quvchilari yozma ishlaridagi tipik kollokatsion xatolar

Kollokatsiya turi	Noto‘g‘ri birikma	To‘g‘ri birikma	Xato sababi
fe’l + ot	do a mistake	make a mistake	fe’l tanlovi («xato qilmoq»)
fe’l + ot	make homework	do homework	fe’l tanlovi
fe’l + ot	drink medicine	take medicine	ona tilidan tarjima («dori ichmoq»)
fe’l + ot	say a joke	tell a joke	ona tilidan tarjima («hazil aytmoq»)
fe’l + ot	make a photo	take a photo	rus tili ta’siri («сделать фото»)
sifat + ot	strong rain	heavy rain	sinonimni almashtirish
sifat + ot	big traffic	heavy traffic	sinonimni almashtirish
fe’l + predlog	depend from	depend on	grammatik kollokatsiya
sifat + predlog	interested about	interested in	grammatik kollokatsiya

Xatolarning foizi fe’l + ot turiga, foizi sifat + ot turiga, foizi grammatik kollokatsiyalarga to‘g‘ri keldi. Fe’l + ot turidagi xatolarning ustunligi xorijiy tadqiqotlar natijalariga mos keladi [7; 8]. Bunday xatolarning asosiy sababi make, do, take, have kabi umumiy ma’noli (delexical) fe’llarning o‘zbek tilida ko‘pincha bitta «qilmoq» fe’li bilan ifodalanishidir.

Sifat + ot birikmalaridagi xatolar sinonimlarning ma’no farqini bilmaslikdan kelib chiqadi. O‘quvchi strong va heavy so‘zlarini «kuchli» deb tarjima qiladi va ularni farqlamaydi. Holbuki ingliz tilida heavy rain, heavy traffic, strong wind, strong coffee birikmalari qat’iy an’anaga ega. Bunday holatlarda qoidani tushuntirishdan ko‘ra korpusdagi misollarni ko‘rsatish samaraliroq bo‘ladi.

Kollokatsion xatolarni bartaraf etish uchun biz o‘quvchining o‘zi korpus yordamida xatoni aniqlashiga asoslangan to‘rt bosqichli tartibni taklif qilamiz:

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference

1) **Belgilash.** O‘qituvchi yozma ishdagi gumonli birikmani tuzatmasdan, faqat tagiga chizib qo‘yadi.
2) **Tekshirish.** O‘quvchi birikmaning asosiy so‘zini (masalan, mistake) SkELL korpusining «Word sketch» bo‘limida izlaydi va u bilan eng ko‘p keladigan fe’llarni ko‘radi: make, correct, avoid, admit.
3) **Solishtirish.** O‘quvchi o‘zi qo‘llagan variantni korpusdagi misollar bilan solishtiradi. Zarur bo‘lsa, COCA korpusida ikki variantning chastotasini taqqoslaydi: masalan, make a mistake juda ko‘p uchraydi, do a mistake esa deyarli uchramaydi [3].
4) **Qayd etish.** O‘quvchi to‘g‘ri birikmani «kollokatsion xatolar daftari»ga yozadi va unga o‘z gapini tuzadi.
Bu tartibning afzalligi shundaki, o‘quvchi tayyor javobni olmaydi, balki uni o‘zi topadi. Natijada birikma xotirada uzoqroq saqlanadi va o‘quvchida o‘z nutqini mustaqil nazorat qilish ko‘nikmasi shakllanadi.

XULOSA

Yuqori sinf o‘quvchilari yozma nutqidagi kollokatsion xatolarning asosiy qismi fe’l + ot birikmalarida uchraydi va ona tili ta’siri, sinonimlarni farqlay olmaslik hamda umumiy ma’noli fe’llarni chalkashtirish bilan bog‘liq. Bunday xatolarni bartaraf etishda o‘qituvchining tayyor tuzatishidan ko‘ra o‘quvchining SkELL va COCA korpuslari yordamida xatoni o‘zi aniqlashi samaraliroq. Taklif etilgan to‘rt bosqichli tartib (belgilash – tekshirish – solishtirish – qayd etish) 8–9-sinf ingliz tili darslarida qo‘llash uchun tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Benson M., Benson E., Ilson R. The BBI Combinatory Dictionary of English. 3rd ed. – Amsterdam: John Benjamins, 2010.
2. Boulton A., Cobb T. Corpus use in language learning: a meta-analysis // Language Learning. – 2017. – Vol. 67, No. 2. – P. 348–393.
3. Davies M. The Corpus of Contemporary American English (COCA). – 2008–. – https://www.english-corpora.org/coca/
4. Durrant P., Schmitt N. To what extent do native and non-native writers make use of collocations? // International Review of Applied Linguistics in Language Teaching. – 2009. – Vol. 47, No. 2. – P. 157–177.

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference

5. Kilgarriff A., Marcowitz F., Smith S., Thomas J. Corpora and language learning with the Sketch Engine and SKELL // Revue française de linguistique appliquée. – 2015. – Vol. 20, No. 1. – P. 61–80.
6. Johns T. Should you be persuaded: two samples of data-driven learning materials // English Language Research Journal. – 1991. – Vol. 4. – P. 1–16.
7. Laufer B., Waldman T. Verb-noun collocations in second language writing: a corpus analysis of learners' English // Language Learning. – 2011. – Vol. 61, No. 2. – P. 647–672.
8. Nesselhauf N. The use of collocations by advanced learners of English and some implications for teaching // Applied Linguistics. – 2003. – Vol. 24, No. 2. – P. 223–242.
9. McCarthy M., O'Dell F. English Collocations in Use: Intermediate. 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

E-Global Congress
Open Access | Peer Reviewed | Conference